

VERSLAG

Vergadering:	Commissie Borging Energieakkoord, nr. 5
Datum en tijd:	8 december 2014, 14.00 uur
Plaats:	SER-gebouw, Den Haag
Aanwezig:	
De leden:	Nijpels (voorzitter), Bokhoven (tevens inleider), Bos, Boot, Van den Bout, Dierikx, Van Dril, Droste, Van der Gaag (tevens inleider), De Groot, Van Haaren, Hoek, De Jong, Keulen, Klomp, Lazaroms, Linnekamp, Menting, Paping, Van Ruiten, Slotema, Sypkens Smit, Van der Tang, Thijssen, Wagenaar, Warners, Wijdoogen Boot (PBL), Van Dril (ECN)
De adviserende leden:	
De genodigden:	Bosch (JEC/inleider), Bremmer (ministerie I&M), Gigler (coördinator systeemintegratie namens TKI's energie), Netbeheer NL/inleider), Van Geel (voorzitter uitvoeringstafel Mobiliteit & Transport/inleider), Hamer (voorzitter SER), De Jeu (JEC/inleider), Van Katwijk (Geodan/inleider), Merkx (VNG/inleider), Moor (EZ/inleider)
Secretariaat:	De Haan, Weterings, Van der Wijst, Dirven (notulist)

1. Opening en mededelingen

De *voorzitter* opent de vergadering met een woord van welkom. In het bijzonder heet hij welkom mevrouw Hamer, de voorzitter van de SER, die kenbaar heeft gemaakt dat zij graag een belangrijk deel van de vergaderingen wil bijwonen omdat zij het Energieakkoord beschouwd als een 'mooie pareltje in de SER-kroon'.

Aankondiging van werkconferenties en workshops:

- Workshop over de energietransitie en bureaucratie op 13 januari a.s. het doel is om actuele voorbeelden van belemmerende bureaucratie te inventariseren en na te gaan wat er nodig is om deze weg te nemen. Deze workshop is verplaatst van december naar 13 januari, omdat er nog te weinig aanmeldingen waren. Vanwege alle klachten over knellende wet- en regelgeving is dit merkwaardig. De voorzitter roept de leden op zich aan te melden bij de staf van de Borgingscommissie en ook actuele voorbeelden aan te dragen.
- Werkconferentie *De praktijk van het Energieakkoord* op 30 januari a.s. deze werkconferentie richt zich op een goede aansluiting tussen de afspraken in het Energieakkoord en regionale energieplannen en onderliggende initiatieven. Kennisuitwisseling en verspreiding van leereffecten staan centraal. Spreker vraagt zich af hoe de regionale initiatieven hun inspanningen kunnen kwantificeren. Kwantificeren in de zin van het soms laten meetellen van regionale maatregelen als resultaat van het Energieakkoord, soms zijn ze al in de doelstellingen van het Energieakkoord meegenomen.
- Werkconferentie *De financierbaarheid van het Energieakkoord* op 24 maart a.s. bij welke opgave van het Energieakkoord zijn er financieringsbehoeften die een goede

uitvoering van het Akkoord in de weg staan? Dat is de vraag van deze werkconferentie. Aan de leden het dringende verzoek om kenbaar te maken om welke financieringsbehoeften het hierbij gaat. Deze vraag is eerder deze week voorgelegd aan de ondertekenende organisaties van het Energieakkoord en de domeincoördinatoren.

Bij de workshops zijn vertegenwoordigers uit de financiële wereld aanwezig, zoals de Europese Investeringsbank, de Nationale Investeringsinstelling, Vereniging van Banken en een aantal departementen.

Dashboard van de Commissie Borging Energieakkoord:

Sinds vandaag staat op de website van het Energieakkoord (<http://www.energieakkoordser.nl/>) naast de *afspraken-gestart-meter* ook de *resultaatmeter*. In de resultaatmeter is te zien welke resultaten de afspraken uit het Energieakkoord moeten opleveren. Ook is te zien welke van de resultaten inmiddels helder en concreet zijn omschreven: we noemen dat 'vastgesteld'. In de resultaatmeter zitten op dit moment 134 resultaten waarvan er intussen 54 zijn vastgesteld. De meters worden in ieder geval vier keer per jaar bijgewerkt (tegelijkertijd met BEA vergaderingen). Bezien zal worden of die frequentie moet worden verhoogd. Het verzoek aan de trekkers en domeincoördinatoren is om de meter in te vullen en te blijven actualiseren.

Verder zijn er geen mededelingen.

2. Borgingsagenda (Uitvoeringsagenda) 2015

Toelichting voorzitter:

De *voorzitter* merkt op dat het niet is gelukt om vandaag de Borgingsagenda (Uitvoeringsagenda) 2015 vast te stellen. Het bleek dat er voor een goede afstemming veel overleg nodig is, soms binnen domeinen, soms tussen domeinen. Overleg ook met de planbureaus om de getallen (uit de NEV 2014) scherper te krijgen, zodat een goed zicht kan worden verkregen op de vraag waar eventueel gaten zouden kunnen vallen en welke maatregelen al dan niet zouden moeten worden geïntensiveerd. De planning is nu om in een extra vergadering van de commissie op 10 februari a.s. de Uitvoeringsagenda 2015 vast te stellen.

Daarvoor moet nog veel werk worden verricht.

In overleg met de vier belangrijkste stromingen uit de commissie zijn globale afspraken gemaakt over de marsroute in de komende 5 maanden (tot 1 mei 2015). Welke stappen moeten worden gezet om (i) 10 februari a.s. tot vaststelling van de Uitvoeringsagenda 2015 te komen en (ii) een aantal andere afspraken concreet uit te werken zodat de NEV 2015 een betere indicatie kan geven over de vraag of de doelen van het Energieakkoord worden gehaald. Die doelen zijn genoegzaam bekend. Eén van de doelen die minder aandacht krijgt, is het eerste ijkmoment van 31 december 2016, waarop de 35 PJ energiebesparing (van de in totaal 100 PJ) tot stand zou moeten zijn gebracht. De haalbaarheid daarvan speelt ook een rol in de discussie tussen partijen. Hierop komt hij nog nader terug.

Zonder daarover een nadere discussie te willen uitlokken, staat de voorzitter stil bij de globale opvatting van partijen over resultaten van de NEV 2014. Uiteraard hebben partijen hierbij ieder hun eigen nuance.

- De NEV laat zien dat de energietransitie, voor het eerst, zichtbaar worden. In de presentatie is dit van de zijde van de planbureaus ook toegelicht.
- De NEV geeft ook aan dat de doelstellingen voor hernieuwbare energie en energiebesparing nog niet worden gehaald.

- De NEV is 1 mei 2014 afgesloten. De inspanningen in de maanden erna, zowel in de zin van de al geboekte vooruitgang als het nodige dat nog in de pijplijn zit en in de eerste maanden van 2015 zal worden geëffectueerd, is dus niet meegeteld in de resultaten.
- De NEV geeft geen doorrekening van belangrijke procesafspraken in het Energieakkoord op de domeinen mobiliteit & transport, glastuinbouw, warmte en overige hernieuwbare energie. Zij spreekt over belangrijke procesafspraken, omdat ze maatschappelijk ingrijpend kunnen zijn, maar ook veel moeten opleveren ten behoeve van de doelstellingen. De komende twee-drie maanden moet hieraan uitwerking worden gegeven teneinde mee te kunnen worden gerekend in de nieuwe NEV.
Over mobiliteit & transport zal de heer Van Geel bij agendapunt 3 een inleiding verzorgen. De heer Bokhoven doet dat voor het onderwerp overige hernieuwbare energie.
- De NEV vormde aanleiding om in de afgelopen maanden de voortgang in alle 12 domeinen van het Energieakkoord kritisch tegen het licht te houden. De deelnemende organisaties zijn in de gelegenheid gesteld om hun reflectie te geven en aan te geven waar het noodzakelijk is versnelling aan te brengen. De domeincoördinatoren zijn verantwoordelijk voor de voortgang in de domeinen en zullen op dit punt regelmatig zelf 'in de spiegel' moeten kijken. Op basis van de reflecties is geconcludeerd dat in een aantal domeinen een scherpere focus op de uitvoering noodzakelijk is. Per brief zal dit binnenkort met de betrokken domeincoördinatoren worden gecommuniceerd.
- De planbureaus stellen dat het op dit moment nog te vroeg is om te beoordelen of bovenop een volledig uitgewerkt Energieakkoord aanvullend beleid nodig is om de doelen van het Energieakkoord te bereiken.

Zoals gezegd, is er op dit moment tussen een aantal partijen nog geen overeenstemming over de noodzaak en wenselijkheid om nu al voor te sorteren op additionele maatregelen voor het realiseren van de 2020/2023-doelen van het Energieakkoord. Sommige partijen sluiten zich aan bij de notie in de NEV 2014 dat het nog te vroeg is om dit te kunnen beoordelen.

Ook wordt verschillend geoordeeld over de haalbaarheid van de 35 PJ energiebesparing die op het eerste ijkmoment (31 december 2016) tot stand moet zijn gebracht. Een aantal partijen verwacht hier geen problemen, andere partijen zijn hierover gereserveerder en wachten nader onderzoek af.

Tegen de achtergrond van deze discussie zijn partijen het erover eens dat het volgende nodig is:

- Er zal een Uitvoeringsagenda 2015 worden opgesteld, die de voortgang in de 12 domeinen van het Energieakkoord borgt en waar nodig versterkt. Zoals gezegd, zullen alle domeincoördinatoren vanuit hun domeinen worden uitgenodigd om hiervoor in januari 2015 de nodige input te leveren. De 10 februari a.s. vast te stellen uitvoeringsagenda is in ieder geval gericht op het bereiken van de (tussen)doelen en de toetsing daarvan in de NEV 2015.
- In de periode tot 31 januari 2015 zal bijzondere aandacht worden besteed aan de effectiviteit van de maatregelenpakketten gericht op energiebesparing in de gebouwde omgeving en windenergie op zee. De heer Moor zal over dit laatste onderwerp een presentatie verzorgen bij agendapunt 3.
- De (proces)afspraken met betrekking tot mobiliteit, glastuinbouw, warmte en overig hernieuwbaar zullen snel, dat wil zeggen voor het eind van het eerste kwartaal van 2015, worden uitgewerkt, gericht op concrete maatregelenpakketten per 1 mei 2015. Op die wijze kunnen ze worden meegerekend in de NEV 2015.
- De afspraken die nog onvoldoende concreet zijn voor 1 mei 2015 zullen - met ondersteuning door ECN en PBL - worden uitgewerkt en daarmee doorrekenbaar

worden gemaakt, zodat de benodigde informatie tijdig beschikbaar is om in de NEV 2015 meegenomen te worden.

- In de NEV 2015 zou moeten worden doorgerekend of de verwachte energiebesparing op het ijkmoment 31-12-2016 op 35 PJ haalbaar wordt geacht.
 - De (najaar 2015 te verwachten) NEV 2015 moet inzichtelijk maken waar beleidstekorten dreigen; op basis daarvan wordt al in 2015, dus niet pas bij de evaluatie eind 2016, besloten waar verkenningen naar intensiveringen of aanvullende maatregelen wenselijk of noodzakelijk zijn. De pakketten met eventueel aanvullend beleid moeten als het ware klaar zijn, zodat niet meer tijd wordt verloren.
- De voorzitter sluit niet uit dat de commissie al vóór najaar 2015 (vertrouwelijk) geïnformeerd wordt over de vraag waar beleidstekorten dreigen, zodat de commissie zich daarop ook in een vroeg stadium beleidsmatig kan voorbereiden.
- De evaluatie van eind 2016 moet uitwijzen waar aanvullend beleid nodig is om de 2020/2023-doelen van het Energieakkoord te realiseren.
 - Ten slotte is er de werkgelegenheid, een voortdurende bron van zorg. Vastgesteld is dat in de NEV 2014 tamelijk optimistisch werd gesproken over de werkgelegenheidseffecten van alle maatregelen van het Energieakkoord. Tóch is afgesproken dat de werkgelegenheidseffecten in de NEV 2015 scherper doorgerekend zouden moeten worden.
- In dit verband kan nog worden opgemerkt dat door het domein werkgelegenheid, met nauwe betrokkenheid van mevrouw Bos, in de afgelopen tijd hard is gewerkt aan een brochure over het Energieakkoord en werkgelegenheid. Het streven is erop gericht om de brochure kort na de jaarwisseling uit te kunnen brengen.

In de komende tijd zal aan de slag worden gegaan met deze acht inhoudelijke punten. Ten behoeve van de planning kunnen de volgende data worden genoemd:

- Tot 31 januari 2015: input vanuit de domeinen gericht op concretisering van de Uitvoeringsagenda 2015; bijzondere aandacht voor de effectiviteit van maatregelpakketten windenergie op zee en energiebesparing.
- 10 februari 2015 wordt, zoals gezegd, de Uitvoeringsagenda 2015 in een extra vergadering van de commissie vastgesteld.
- Tot 31 maart 2015: concrete uitwerking van (proces)afspraken ten behoeve van NEV 2015, met name in de domeinen mobiliteit, glastuinbouw, warmte en overig hernieuwbaar.
- Tot 1 mei 2015: voorbereiding extra input NEV 2015. Enerzijds waar het gaat om overige, waar nodig concreet uit te werken, afspraken, zodat ze in de NEV 2015 meegenomen worden en anderzijds de instelling van een werkgroep ten behoeve van de voorbereiding van de doorrekening van de verwachte energiebesparing (35 PJ) op het eerste ijkmoment 31-12-2016.

De voorzitter stelt vast dat dit een buitengewoon strakke planning is, waarvoor in de komende vier maanden in alle domeinen hard zal moeten worden gewerkt.

Zoals gezegd, zullen de afspraken worden geconcretiseerd in brieven voor de domeincoördinatoren en de trekkers.

De verdere voorbereiding van de Uitvoeringsagenda 2015 vindt plaats in het High Level overleg met de vier stromingen.

Reacties commissie:

De *voorzitter* nodigt de leden uit te reageren op zijn toelichting. Wat ontbreekt bijvoorbeeld nog in de plannen voor de komende tijd?

Mevrouw *Bos* constateert dat de voorzitter terecht aandacht heeft gevraagd voor de werkgelegenheid. De werkgelegenheid is één van de drie doelstellingen uit het Energieakkoord die wellicht niet haalbaar zal zijn. In nieuwe notities moet de

werkgelegenheid aan de orde komen; in een intern verspreide notitie ten behoeve van de voorzitter, die een non-status heeft, is dit thema in ieder geval niet benoemd.

De *voorzitter* wijst erop dat mevrouw Bos als domeincoördinator werkgelegenheid dit domein goed kan bewaken.

Zoals spreker heeft toegelicht, is het de bedoeling dat rond de jaarwisseling een brochure over het Energieakkoord en werkgelegenheid wordt uitgebracht met het doel partijen als de vakbeweging meer inzicht te geven in de vele ontwikkelingen uit het Energieakkoord die leiden tot extra werkgelegenheid.

Spreker sluit zich bij mevrouw Bos aan dat de werkgelegenheidsdoelstelling absoluut helder moet zijn in de NEV 2015. De planbureaus is/wordt verzocht om de werkgelegenheidseffecten hierin scherper door te rekenen dan in de NEV 2014.

Spreker zegt verder toe dat het thema werkgelegenheid in voorkomende notities aandacht zal krijgen.

Mevrouw *Bos* memoreert de eerdere afspraak om in de extra focus op de domeinen windenergie op zee en energiebesparing en in de tweede tranche op de domeinen mobiliteit, glastuinbouw, warmte en overig hernieuwbaar tevens te bekijken op welke wijze extra aandacht aan de werkgelegenheid te geven.

De heer *Van Dril* geeft aan dat ECN nog volstrekt onvoldoende middelen heeft om de gewenste ondersteuning te kunnen geven. Spreker doet hiervoor een beroep op de voorzitter.

De *voorzitter* zal ervoor zorgdragen dat dit punt expliciet aan de orde komt in de stuurgroep die zich bezighoudt met de NEV 2015.

De heer *Thijssen* bedankt de voorzitter voor het gegeven overzicht, dat naar zijn mening een volledig karakter draagt. Voor de Borgingscommissie is het goed om te zien dat veel van de gemaakte afspraken uit de verf komen en blijven staan. Tegelijkertijd zijn er hier en daar beleidstekorten.

Eén aanvulling betreft dat de planbureaus in bijvoorbeeld in een bijlage bij de NEV 2015 beleidspakketten opnemen, die zo nodig kunnen worden gebruikt bij de intensivering van maatregelen. Op die manier kan zo nodig al in 2015 worden bekeken welke intensiveringen overwogen zouden kunnen worden. Weliswaar is in het Energieakkoord in 2016 in een zware evaluatie voorzien, maar tevens is aangegeven dat tussentijds aanpassingen mogelijk zijn wanneer partijen dat noodzakelijk achten. Die optie wil spreker openhouden.

De *voorzitter* merkt op dat dit bekend is, omdat de milieubeweging dit element al in het High Level overleg heeft ingebracht.

De heer *Wagenaar* merkt op dat de voorzitter naar zijn mening een goed overzicht van de plannen heeft gegeven. Dit boezemt veel vertrouwen in. Spreker noemt nog wel de doelstelling van 1 miljoen mobiliteitskaarten voor 2015.

De *voorzitter* stelt voor daarop ook terug te komen bij de inleiding van de heer Van Geel.

Overigens heeft spreker op dit punt ook kennis genomen van een brief van de groen organisaties aan de betrokken bewindspersoon.

In dit verband constateert spreker dat inmiddels een indrukwekkende hoeveelheid stukken van het kabinet aan de Tweede Kamer is toegezonden.

De heer *Dierikx* is er voorstander van om vóór 1 mei 2015 afspraken waar nodig concreet uit te werken (zodat ze in de NEV 2015 meegenomen kunnen worden). Dit wil

echter niet zeggen dat die maatregelen dan ook per 1 mei 2015 in werking kunnen treden.

De *voorzitter* heeft dit laatste ook niet beweerd.

Mevrouw *Bos* bevestigt dat de NEV 2015 natuurlijk een ijkpunt is om te bekijken welke intensiveringen mogelijk nodig zijn. Spreekster merkt op dat de NEV niet het enige instrument is om het beleid erop te baseren. Naast gezond verstand laten de verschillende projecten immers ook zien wat er in de praktijk wel en niet goed gaat. Ook die vormen voor spreekster een graadmeter om tijdig in te grijpen.

Het beroep op gezond verstand spreekt de *voorzitter* zeer aan. In het kader van het Energieakkoord zijn echter concrete afspraken gemaakt en beoordeeld zal moeten worden of die wel of niet worden gerealiseerd. Daarvoor zijn de nuchtere getallen van de planbureaus nodig, al sluit spreker zich erbij aan dat ook rekening moet worden gehouden met ontwikkelingen, die wellicht niet direct terug te zien zijn in de getallen. Soms is het ook nodig tussentijds in te springen op die ontwikkelingen. Spreker sluit zich bij mevrouw *Bos* aan dat de commissie zich in die zin niet afhankelijk maakt van alleen de getallen.

Mevrouw *Bos* licht toe haar opmerking ook te hebben gemaakt in verband met de door de voorzitter aangehaalde verschillen van inzicht over de snelheid van de marsroute mede op basis van signalen uit de praktijk. Die verschillen van inzicht zullen volgens spreekster blijven bestaan, al gaat zij ervan uit dat hierover deels meer helderheid zal worden verkregen in de in februari vast te stellen Uitvoeringsagenda 2015.

De *voorzitter* prijst zich gelukkig dat tot nu toe geen verschillen van mening bestaan over de uiteindelijke doelen in 2016, 2020-2013, die wat spreker betreft ook niet ter discussie kunnen staan. De vraag die soms wordt gesteld, is of met de route daarnaar toe die doelstellingen ook worden gehaald.

Om te vermijden dat op basis van intuïtie en emoties bepaald moet worden of doelen wel of niet gehaald worden, wordt een beroep gedaan op de planbureaus. Op die wijze kunnen de planbureaus partijen ervoor waarschuwen wanneer zij te optimistisch dan wel te pessimistisch zijn.

Mevrouw *Bos* merkt op dat het in dat verband handig zou zijn al in april 2015 te kunnen beschikken over de NEV 2015, die pas later gepland is. In ieder geval is het niet wenselijk om pas in dat stadium met gezond verstand te kijken naar de bereikte resultaten. Maar de commissie maakt zich ook niet afhankelijk van alleen de NEV 2015, zo beaamt spreekster.

De *voorzitter* geeft aan dat ook dit punt in het High Level overleg aan de orde komt, waarvan mevrouw *Bos* deel uitmaakt.

Hij stelt vast dat de procedure rond de NEV 2015 vaststaat en gepland is voor 1 oktober 2015. De commissie baseert zich overigens niet alleen op de NEV 2015. In dit verband wijst spreker erop dat de commissie een eigen voortgangsrapportage vóór de NEV 2014 heeft uitgebracht. De bevindingen van die voortgangsrapportage, ook de zgn. 'gaten in het beleid' die in feite geen gaten' zijn, kwamen in belangrijke mate overeen met de bevindingen van de NEV 2014.

Hiermee rondt hij de bespreking van agendapunt 2 af.

3. Uit de praktijk

In dit agendapunt geven een aantal inleiders met behulp van PowerPoint een beeld van de implementatie van het Energieakkoord in hun domein. Korthedshalve zij hiervoor verwezen naar de betrokken PowerPointsheets, die ter informatie op de website van het Energieakkoord zullen worden geplaatst.

Het betreft hier de volgende inleidingen:

- *Systeemintegratie*, inleiding door de heer Gigler (verantwoordelijk voor TKI gas, coördinator systeemintegratie namens gezamenlijke TKI's energie).
- *Uitrol programma wind op land*, inleiding door de heer Van der Gaag (IPO).
- *Energiebesparing bij bedrijven*, inleiding door mevrouw Merckx (VNG) en de heer Bremmer (ministerie I&M).
- *Voortgang Uitvoeringsoverleg Mobiliteit en Transport*, inleiding door de heer Van Geel (voorzitter Uitvoeringstafel Mobiliteit & Transport).
- *Voortgangsrapport windenergie op zee*, inleiding door de heer Moor (EZ).
- *Invulling van de "186-PJ" categorie Overige hernieuwbare energie, tussenstand*, inleiding door de heer Bokhoven (DE Koepel).
- *Jongeren Energiecoalitie*, inleiding door de heren Bosch en De Jeu (JEC).

Bij wijze van intermezzo laat de heer Van Katwijk (Geodan) twee filmpjes met applicaties van Geodata zien. Met de ene applicatie kan de plaatsing van windenergiemolens in een fotorealistisch gebied in Nederland worden gesimuleerd. De link met deze applicatie zal hij via het secretariaat aan de leden van de Borgingscommissie ter beschikking stellen. De tweede applicatie is technischer van aard en geeft inzicht in opties voor bijvoorbeeld de spreiding van windenergiemolens en de geluidsoverlast voor welke huizen in een bepaald gebied.

Achterliggende gedachte van deze applicaties is dat goede informatie (factcheckers) uiteindelijk tot betere beslissingen leidt.

De applicaties zijn ingezet in Noord Holland. Hoewel de heer Van Katwijk nog geen terugkoppeling heeft gekregen over de resultaten van de evaluatie van de effectiviteit van de tools voor die situatie, verwacht hij dat de effecten positief zullen zijn.

Verslaglegging van de vragen en opmerkingen bij een aantal inleidingen:

Ad Uitrol programma wind op land (Van der Gaag, IPO):

Op een vraag van de voorzitter licht de heer *Van der Gaag* toe dat nog één provincie, Friesland, huiswerk moet doen in verband met de deadline van 1 januari a.s. Op 17 december vindt een Statenvergadering plaats, waarin zal worden beslist over de ruimtelijke plannen. Hier is het 'feest van democratie' te zien. Door de hele provincie wordt meegepraat over dit politiek lastige traject dat nu tot afronding moet komen.

In Groningen en Drenthe ging het niet om het vaststellen van ruimtelijke plannen op grote lijnen, maar om het vaststellen van de gebieden waar de windturbines concreet worden geplaatst. Trechtering maakt het proces spannender.

De gemeente Emmen in Drenthe verklaarde zich na verkiezingen tot windvrije gemeente. In overleg tussen de provincie en gemeente is echter een akkoord gesloten, waarin de gemeente zelf de plannen gaat ontwikkelen om het eerder door de gemeente gewenste windpark te gaan neerzetten.

Hiermee illustreert spreker dat hoewel er af en toe hobbels zijn, er voortgang wordt geboekt.

Spreker bevestigt de conclusie van de voorzitter dat per 1 januari 2015 in alle provincies alle gebieden zijn aangewezen.

De heer *Wagenaar* bedankt de heer Van der Gaag voor de heldere toelichting. In de NEV 2014 is aangegeven dat verwacht wordt dat in 2020 5000 van de 6000 MW gehaald wordt. Hoe kijkt de heer Van der Gaag hier tegenaan?

De heer *Van der Gaag* geeft aan in een brief in 2010 te hebben aangegeven dat het resultaat 4000 MW zal zijn wanneer geen aanvullende maatregelen worden genomen. 6000 MW noemt hij een uitdaging. Anderzijds gebeurt er veel. Provincies die 5 jaar geleden voor nul MW kozen, plegen nu forse inspanningen. Drenthe bijvoorbeeld zat in 2011 op nul MW, nu zet men 280 MW neer. In Brabant gingen ook stemmen op tegen windenergie. In Oost-Brabant komen veel dorpen nu met concrete plannen. Hiervoor zijn ook meer mogelijkheden nu de SDE beter gedifferentieerd is om ook in windarmere gebieden turbines te kunnen plaatsen.

Zijn beeld is dan ook dat we goed op weg zijn en dat er hard wordt gewerkt. In de afgelopen 1,5 jaar zijn ook veel knelpunten aangepakt. Bij de start van samenwerking tussen provincies op energiegebied in 2009 was er een lijst met vele knelpunten, tot 2011-2012 gebeurde er niets aan, maar de lijst wordt nu opgepakt. Het wijzigen van wet- en regelgeving kost nu eenmaal tijd.

Zoals spreker in zijn inleiding heeft geschetst, zal in de komende tijd vooral ingezet moeten worden op het vergroten van het draagvlak, met name de serieuze omgang met omwonenden. De gedragscode van de NWEA en de natuur- en milieuorganisaties noemt hij in dit verband een grote stap voorwaarts, hoewel er nog veel werk moet worden verzet. Het is ook belangrijk dat het gesprek met de NLVOW weer op gang is gekomen.

De heer *Linnekamp* meent dat de te realiseren doelstelling minimaal 6000 MW is.

De heer *Van der Gaag* antwoordt dat de afspraak met de minister is dat ten minste 6001 MW zal worden gerealiseerd.

De heer *Linnekamp* licht toe deze vraag ook te hebben gesteld tegen de achtergrond van berichten in de pers waaruit blijkt dat kansrijke plaatsen niet behoeven te worden ingevuld met de doelstelling te herhalen. Zijn zorgen betreffen trajecten met, zoals door de heer Van der Gaag toegelicht, behoorlijke afbreukrisico's. Is het vanuit die optiek niet verstandig dat de doelstelling 6000 MW of meer moet zijn?

De heer *Van der Gaag* constateert dat de plannen nu ruim boven de 6000 MW uitkomen. Er is dus sprake van een marge. Voorlopig verwacht hij dat de realiteitswaarde van de doelstelling van 6000 MW nog steeds overeind staat.

De strategie van provincies kan echter verschillen: sommigen houden er vooraf rekening mee dat een project niet door kan gaan en programmeren ruimer, anderen zetten in op hun voorkeurgebieden en willen geen reservegebieden noemen om te vermijden dat in beide gebieden niets tot stand komt.

De heer *Warners* geeft aan dat de NWEA betrokken is in het kernteam Wind op land en meent dat dit team prima functioneert.

Hoe kijkt de heer Van der Gaag aan tegen de mogelijke effecten van de binnenkort te houden verkiezingen voor de provinciale staten?

De heer *Van der Gaag* merkt op dat de provincies zich bewust zijn van de risico's maar ook van de kansen. In een aantal provincies zou meer vaart in de plannen rond wind op land kunnen komen. De continuïteit van de meeste projecten is geborgd via afspraken met gemeenten en hij verwacht niet dat de statenverkiezingen daarin veel verandering zal brengen.

De *voorzitter* hoopt niet dat de verkiezingen de politieke stabiliteit, waarmee het Energieakkoord is gediend, in gevaar brengen.

In een recent overleg met Noord-Holland, Friesland, Groningen en Drenthe zijn, met uitzondering van uiteraard Friesland die hierin nog geen positie heeft genomen, is hem gebleken dat de akkoorden dusdanig zijn afgestemd dat sprake is van een redelijk breed politiek draagvlak en verkiezingen dat draagvlak niet zouden kunnen verstoren. Dit nog afgezien van het feit dat de plannen juridisch zijn vastgelegd. Het terugkomen op besluiten in de staten is erg ingewikkeld.

Voor Friesland geldt de bijzondere historische 'wetmatigheid' van het spreekwoord 'op zijn elfendertigst', waarbij bedoeld werd op de trage besluitvorming in de 15^e eeuw die langs de 11 steden en de 30 grietenijen ging. Is het besluit eenmaal tot stand gekomen, dan houdt een Fries er ook aan vast.

Verder zijn er geen vragen en opmerkingen.

Ad Energiebesparing bij bedrijven (Merckx VNG, Bremmer ministerie I&M):

Op vragen van de heer Thijssen licht mevrouw *Merckx* toe dat gemeenten op basis van één ondersteuningsbudget contracten sluiten met de RUD's, de bevoegde gezagen. In de contracten worden afspraken gemaakt over onder meer de aantallen te bezoeken bedrijven, waaraan PJ's zijn gekoppeld. Hier en daar zal de doorrekening moeten worden bekeken waar niet direct PJ's kunnen worden genoemd. Sommige RUD's hebben al jarenlange ervaring, andere RUD's zijn nieuw. VNG probeert de tempoverschillen te verkleinen.

De heer *Bremmer* voegt hieraan toe dat in de geleverde projectplannen een vraag naar de doelstelling/het te bereiken resultaat is opgenomen. Eén van de aspecten daarbij zijn PJ's. Daarmee is overigens niet gezegd dat sprake is van hard afdwingbare prestatieafspraken.

De heer *Wagenaar* verneemt regelmatig klachten van RUD's dat zij te weinig medewerkers hebben. Wordt dit signaal herkend en zo ja wat gebeurt hieraan?

Mevrouw *Merckx* licht toe dat VNG enerzijds inzet op de ondersteuningsregeling en anderzijds op het stimuleren van prioritering. Een organisatie die alles wil doen wat ze zou willen doen, heeft altijd te weinig mensen. Bij de RUD's wordt in dat verband geprobeerd het onderwerp energiebesparing bij bedrijven hoog op het prioriteitenlijstje te plaatsen. Andere taken kunnen dan wellicht minder aandacht krijgen. In ieder geval deels zal het een kwestie van herverdeling van arbeidsinzet zijn. Bepaalde type RUD-medewerkers zijn beter inzetbaar op het stimuleren, anderen beter op handhaving. RUD's zijn zich hiervan overigens bewust.

Mevrouw *Bos* stelt vast dat het gaat om het stimuleren van kleine bedrijven, die wettelijk verplicht zijn om energiebesparingsmaatregelen toe te passen maar dat niet of onvoldoende doen. Welk beleid heeft de VNG hier voor ogen? Spreekster heeft namelijk de indruk dat de toegelichte activiteiten nog slechts voorwerk betreffen.

Mevrouw *Merckx* bevestigt dat bedrijven op grond van een wettelijke bepaling verplicht zijn maatregelen te treffen. Het is niet zo dat bedrijven niets doen. De inzet is echter niet hard genoeg. Er zijn echter ook gebieden waarin bedrijven in kringen zeer actief zijn met het doorvoeren van maatregelen. VNG en het ministerie van I&M zetten in op de wortel-en-stok rol van de RUD's als bevoegde gezagen.

Naarmate de maatregelen en het voordeel daarvan beter vertaald kunnen worden naar het concrete bedrijf, spannen bedrijven zich actiever in. Het is niet zo dat bedrijven uit zichzelf de wet voldoende naleven.

De betrokkenheid van het georganiseerde bedrijfsleven ligt bij het deelnemen aan overleg om de erkende maatregelenlijsten. Het bedrijfsleven heeft daarbij oog voor de voordelen van innovatie en energiebesparing.

De heer *Bremmer* voegt daaraan toe dat onderdeel van een concept-projectplan naast stimulering ook de handhaving is. De verwachting is dat het merendeel van de bedrijven mee zullen gaan in het stimulerende traject.

Mevrouw *Hoek* vindt harde handhaving in dit verband buitengewoon aantrekkelijk. Verder wijst zij erop dat bedrijven andere bedrijven het gemakkelijkst kunnen overtuigen. Spreekster is bereid een bijdrage aan het project van de VNG en het ministerie I&M te geven, in die zin dat de ca. 200 bij De Groene zaak aangesloten bedrijven mee zouden kunnen doen in de verschillende overleggen om hun best practises in te brengen. Daarbij kunnen zij toelichten dat er een aantal klassieke terugverdiensituaties zijn. Er zijn echter ook veel voorbeelden waarin de cash flow zodanig vroeg optreedt dat sprake is van een positieve business case. Spreekster gaat ervan uit dat dit soort zaken zeer behulpzaam zal kunnen zijn.

Mevrouw *Merkx* bedankt mevrouw Hoek voor haar aanbod. Een gesprek met haar was overigens al gepland eind januari 2015. Spreekster bevestigt dat het belangrijk is dat bedrijven elkaar stimuleren. Ook branches benaderen de organisatoren bijvoorbeeld. Kenniskringen, in bijvoorbeeld Den Haag, zijn een ander goed voorbeeld en worden vooral door de branches zelf getrokken.

Verder zijn er geen vragen en opmerkingen.

Ad Voortgang Uitvoeringsoverleg Mobiliteit en transport (Van Geel, voorzitter uitvoeringstafel Mobiliteit & Transport):

Mevrouw *Wijdoogen* vraagt in reactie op het schema met 5 modaliteiten van wegvervoer, scheepvaart luchtvaart en railvervoer enerzijds en 5 aandrijfmodaliteiten anderzijds (elektrisch, waterstof, gasvormig, biobrandstoffen en energie-efficiënte conventionele aandrijving) anderzijds of ook wordt gewerkt aan een verschuiving tussen de modaliteiten en het uiteindelijke resultaat daarvan aan energiebesparing en CO₂-reductie.

De heer *Van Geel* licht toe dat in de voorstellen van bandbreedtes wordt gewerkt, die naarmate de tijd verstrijkt groter worden. Als het gaat om verschuivingen tussen de modaliteiten en de keuzes daarin is er een aantal onzekerheden, die door het uitvoeringsoverleg zijn onderkend, en om nadere informatievragen en onderzoeksvragen hebben geleid. Levert de positie van gas voor met name personenauto's lock in-effecten op? Dat geldt ook voor biobrandstoffen en discussies over well to wheel en tank to wheel.

De modaliteiten, verschuivingen en marges zullen beoordeeld en bediscussieerd moeten worden. Het lijkt hem belangrijk verstandige keuzes te maken: welke keuzes moeten nu worden gemaakt en welke keuzes kunnen later worden gemaakt bijvoorbeeld op basis van betere informatie.

De heer *Wagenaar* memoreert dat een doel voor 2015 1 miljoen mobiliteitskaarten was. Kan de heer Van Geel hierover meer zeggen?

De heer *Van Geel* bevestigt dat dat punt ook aan de orde is gekomen in de hoop dat de beoogde besluitvorming hierover kan worden herzien. Het zou erg jammer zijn wanneer we dit instrument kwijt zouden raken. De laatste stand kent hij niet. Vrijdag jl. leek sprake te zijn van een lichtpuntje.

Mevrouw *Wijdoogen* geeft aan dat de NS en de aanbieders van de mobiliteitkaarten om tafel zitten om alsnog aan het doel vast te houden.

Er zijn verder geen vragen en opmerkingen.

Ad Voortgangsrapport Windenergie op zee (Moor, ministerie van EZ, programmamager wind op zee binnen de rijksoverheid):

De heer *Bokhoven* stelt vast dat een indrukwekkende voortgang is geboekt. Wat zijn de grootste risico's voor de beoogde eerste tender eind 2015?

De *voorzitter* wijst erop dat het politieke risico van een kabinetscrisis het grootste risico is. Daardoor zou de besluitvorming voor alle toegelichte onderdelen van het proces stil komen te liggen.

De heer *Moor* bevestigt dit. De politieke risico's zijn voor de ambtenaren echter exogene risico's.

Aanvankelijk is ervan uitgegaan dat het punt van de ecologie een groot risico zou zijn. Dat lijkt echter mee te vallen.

De eerste keer dat een kavelbesluit wordt genomen, kan sprake zijn van onvoorziene risico's, hoewel het programma goed op schema loopt.

Ook de vormgeving van het platform door TenneT is volgens spreker een risico dat samen met TenneT goed moet worden gemanaged. Vanuit de markt wordt in dit verband gewaarschuwd voor onhandige technische keuzes.

De heer *Thijssen* sluit zich erbij aan dat in dit programma hard wordt gewerkt en voortgang wordt geboekt. Uiteraard beoordeelt hij dat positief.

Tegelijkertijd is in het High Level overleg gesignaleerd dat het programma windenergie op zee één van de onderwerpen is dat aanleiding geeft tot de recente zorg over de vraag of de beoogde doelen wel zullen worden gehaald. Zo is in dit verband een nieuw voorstel door EZ gedaan, waarover onvoldoende overleg is gevoerd. Hij is blij dat tot 31 januari a.s. meer aandacht aan dit onderwerp zal worden besteed. Dit is ook nodig om in de vergadering van de Borgingscommissie op 10 februari a.s. te kunnen vaststellen dat de activiteiten op koers liggen.

Zijn vraag is of kennis kan worden genomen van de studies die ten grondslag liggen aan dat voorstel.

De heer *Moor* deelt de mening niet dat is afgeweken van het Energieakkoord, integendeel.

De studies (onder andere over de kosten van de verschillende locaties e.d.) zijn al vanaf juli 2013 openbaar en kunnen op internet worden gevonden. Indien gewenst, is spreker bereid die studies toe te zenden aan de heer Thijssen.

De *voorzitter* verzoekt de heer Thijssen eerst zelf op internet te kijken en contact met de heer Moor op te nemen wanneer hij de studies niet kan vinden.

Hoewel hierop al enigermate is ingegaan, vraagt de heer *Boot* waarover de meeste zorgen bestaan.

De heer *Moor* herhaalt dat die het wetgevingsproces ingeval van een kabinetscrisis betreft. Het project is al een jaar op het goede pad, waarbij spreker opmerkt dat af en toe met dagplanningen wordt gewerkt. Hij voorziet geen grote uitvoeringsproblemen, maar het blijft nodig zeer alert te blijven. Zoals gezegd, lijkt ook de ecologie tot minder problemen aanleiding te geven dan gedacht.

De heer *Van Dril* constateert dat sprake is van een indrukwekkende hoeveelheid activiteiten in dit programma. Dit zal ook de geïnteresseerde investeerders extra zekerheid geven.

Die investeringszekerheid zal zich ook gaan uitdrukken in minder risicopremies, die een belangrijk onderdeel van het kostenplaatje (en de beoogde kostendaling van 40 procent) zijn. Worden nog rechtstreekse activiteiten op het gebied van de financiering ondernomen?

De heer *Moor* stelt dat de financieringskant veel aandacht krijgt. Hoe beter dit worden geregeld, hoe lager de biedingen zullen uitkomen.

Hij verwijst hiervoor naar de subsidieregeling (SDE plus). De tenders worden afgestemd met een adviesgroep van banken, pensioenfondsen e.d. Ook heeft er een aantal sessies met hen plaatsgevonden. De laatste tijd wordt minstens één maal per week gesproken met een financieringsmaatschappij, die ook gerichte vragen stellen, waarover nader doorgedacht moet worden.

Mevrouw *Bos* wijst er in meer algemene zin op dat op grond van het Energieakkoord in de fase van aanbesteding en subsidieprocedures niet alleen een toets zou plaatsvinden op bijvoorbeeld ruimtelijke ordeningaspecten maar ook een toets op de effecten voor de werkgelegenheid, kwantitatief en kwalitatief.

In welke mate speelt de werkgelegenheid in bijvoorbeeld het nu besproken programma een rol? Wordt nagedacht over aan uitvoerders te stellen voorwaarden, opdat zij zich houden aan voor Nederland gebruikelijke arbeidsvoorwaarden? Hoe voorkomen we situaties als bij het project Eemshaven?

De heer *Moor* licht toe dat Nederlandse bedrijven niet een streepje voor krijgen. Ingang is de laagste prijs.

Op het Nederlands continentaal plat is het Nederlands recht van toepassing, ook als het gaat om de arbeidsomstandigheden. Anders dan de gebruikelijke voorwaarden die de overheid aan tenders stelt, worden volgens spreker aan aspecten als de arbeidsvoorwaarden e.d. geen voorwaarden verbonden in de subsidieregeling of de tenders. Hiernaar zal spreker echter nog navraag doen, omdat voor hem sprake is van een nieuw aspect.

Verder zijn er geen vragen of opmerkingen.

Ad Jongeren Energiecoalitie (Bosch en De Jeu, JEC):

De *voorzitter* denkt dat het lastig is om vandaag al te reageren op de vraag van de zijde van JEC om suggesties aan te leveren over de samenwerking met en de rol van jongeren bij het thema energie. Mede omdat een aantal leden de vergadering al heeft verlaten in verband met andere overlegverplichtingen rond het Energieakkoord, stelt hij voor dat deze vragen nog in een brief aan de leden van de Borgingscommissie zullen worden voorgelegd. Dit in samenhang met de brief over de Uitvoeringsagenda 2015. Graag geeft spreker echter het woord aan degenen die hierover wellicht nu al ideeën hebben.

De heer *Paping* kan zich voorstellen dat de organisaties die betrokken zijn bij het Energieakkoord aandacht besteden aan het initiatief van JEC. Vanuit de Woonbond is hij hiertoe bereid. Hij neemt aan dat ook de FNV die bereidheid heeft.

Mevrouw *Bos* bevestigt mogelijkheden voor samenwerking te zien.

De heer *Bokhoven* vraagt of andere organisaties al kunnen verwijzen naar een website van JEC.

De heren *Bosch* en *De Jeu* stelt dat deze in oprichting is en dat deze eind eerste kwartaal 2015 gereed zullen moeten zijn.

De heer *Van der Tang* vraagt in hoeverre de initiatiefnemers ook open staan voor young professionals uit het bedrijfsleven.

De heer *De Jeu* licht toe dat het om jongeren in brede zin gaat: jongeren vanaf de basisschool tot jongeren die begonnen zijn met werken en inderdaad de young professionals. Zo is er contact met een young professional organisatie op het gebied van energie.

Gestart wordt vanuit studenten. Later moet uitbreiding naar andere groepen jongeren plaatsvinden.

De heer *Van der Tang* biedt aan dat ook de young professionals binnen de ICT-sector te laten aanhaken op het initiatief.

Verder zijn er geen vragen en opmerkingen.

4. Het Nederlandse Voorzitterschap EU 2016

Inleiding heer Wisselink (EZ):

De heer *Wisselink* verzorgt, eveneens met behulp van PowerPoint, een korte inleiding over Energie en Europa, de context, en over het EU Voorzitterschap van Nederland in de eerste helft van 2016.

In zijn introductie wijst hij er onder meer op dat energie een zeer actueel en spannend thema in Europa is. Hij geeft de JEC de uitdaging mee om ook de Europese context mee te nemen en na te denken over de transitievraag in Europees verband.

Aan het slot van zijn presentatie licht de heer *Wisselink* toe dat de hoofdtaak van het EU-voorzitterschap, in de rol van Honest Broker, het goed draaiende van de Europese machine is en het verder brengen van de Europese agenda. Mogelijkheden voor eigen accenten en agendasetting liggen in het beïnvloeden van het nieuwe werkprogramma van de Europese Commissie. Richting het voorzitterschap kan Nederland hierop minder insteken en zal zij een dienende rol moeten vervullen. De grootste invloed ligt bij het organiseren van een informele energieraad, waarbij de minister zijn collega's uitnodigt om een bepaald thema uit te diepen. Dat geldt ook voor een te organiseren High Level energie bijeenkomst (op dg-niveau). Nederland bepaalt daarvoor uiteraard de agenda. De laatste twee voorzitterschappen (Griekenland en Italië) is de informele energieraad overigens 'gekaapt' door de actualiteit. In het geval van het Griekse voorzitterschap is de aandacht volledig, en terecht, naar de Oekraïne-crisis uitgegaan. Bij het Italiaanse voorzitterschap is op hun verzoek aandacht besteed aan hun (laatste) accenten bij het door de Europese Raad in oktober jl. overgenomen klimaat- en energiepakket. EZ inventariseert op dit moment suggesties voor de informele energieraad en de High Level energiebijeenkomst. In februari-maart a.s. zullen de inhoudelijke voorstellen aan de minister en de ministerraad worden voorgelegd. Stakeholders worden nadrukkelijk uitgenodigd om mee te denken.

Kortheidshalve zij verder verwezen naar de sheets die op de website van het Energieakkoord zullen worden geplaatst.

Vragen en opmerkingen vanuit de Borgingscommissie:

De heer *Van Dril* merkt op dat een belangrijk onderdeel van het Energieakkoord de beïnvloeding van EU ETS-besluitvorming. In hoeverre speelt het Nederlandse voorzitterschap hierin mogelijk een rol?

De heer *Wisselink* merkt op dat de hervorming van de EU ETS op de agenda van de nieuwe Europese Commissie staat. Dit zal wel een onderwerp voor de Milieuraad zijn. Dit onderwerp regardeert EZ daarmee niet in de eerste plaats. Voor EZ is het nochtans een belangrijk onderwerp en via het interdepartementaal overleg zal EZ zijn positie in een vroeg stadium naar voren brengen.

De heer *De Jong* bevestigt dat het ministerie van I&M zich voorbereidt op het EU ETS-dossier, waarbij de hervorming (wijziging van de ETS-richtlijn) tijdens het Nederlandse voorzitterschap op de agenda komt. De lobby die hierover is afgesproken in het Energieakkoord krijgt daarin een plaats.

De *voorzitter* stelt voor de heer *Wisselink* rond de zomer nogmaals uit te nodigen voor een toelichting op de stand van zaken dan. Spreker stelt vast dat er verder geen vragen en opmerkingen meer leven en rondt daarmee de bespreking van agendapunt 4 af.

5. Rondvraag en sluiting

Volgende vergadering:

Zoals aangegeven, zal op 10 februari (middag) een extra vergadering van de Commissie plaatsvinden ter vaststelling van de Uitvoeringsagenda 2015.

De vergadering zal ook worden benut om wat langer stil te staan bij de projecten Stroomversnelling koop en huur, dat ruwweg voor twee maal 2 miljoen woningen van toepassing zou kunnen zijn een grote impact kan gaan krijgen op energiebesparing in de gebouwde omgeving. In januari a.s. worden hierover nog enkele overleggen gepland tussen de betrokken departementen en de Borgingscommissie om de belangrijke belemmeringen in beeld te brengen.

Rondvraag:

De heer *Menting* merkt naar aanleiding van de verschillen van opvattingen in het High Level overleg rond de Borgingsagenda (Uitvoeringsagenda) 2015 op dat het gewenst is om de partijen die daarin niet zijn betrokken (via het secretariaat) tijdig te informeren over kritische situaties. Nu is dat niet gebeurd en heeft hij via slechts via de wandelgangen informatie gekregen. Hij zal het secretariaat hierover nog eens afzonderlijk benaderen.

De heer *Lazaroms* heeft dezelfde opmerking, al heeft de voorzitter bij agendapunt 2 duidelijk toegelicht waarop de discussie rond de Borgingsagenda betrekking heeft en welke afspraken zijn gemaakt. Een deel van die toelichting had echter gegeven kunnen worden. In oktober is partijen een korte reactietijd gegeven op de verkenningen met het oog op agendavaststelling in de decembervergadering. Met name had aangegeven kunnen worden dat die agendavaststelling doorschuift naar februari 2015.

De *voorzitter* sluit zich erbij aan dat die indicatie had kunnen worden gegeven.

De heer *Van der Gaag* maakt namens het ILO-bestuur hun teleurstelling kenbaar over het feit dat alle vergaderingen van de Borgingscommissie op dinsdag zijn vastgesteld. Dit is de dag waarop de College van GS vergaderen. In 2015 kan dan ook geen

bestuurlijke vertegenwoordiging van de zijde van het IPO plaatsvinden. Gehoopt wordt dat voor 2016 andere keuzes worden gemaakt.

Van de rondvraag wordt verder geen gebruik gemaakt.

De *voorzitter* sluit de vergadering om 17.15 uur.

12-12-2014/pd